YOSHLARDA MILLIY G‘URURNI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH JARAYONLARI

Samatov Xurshid Ulmasjonovich
Samarqand davlat pedagogika instituti o‘qituvchisi
Hamroyeva Maftuna
SamDPI Pedagogika fakulteti Maktabgacha ta’lim yo‘nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: ushbu maqolada yoshlarda milliy g‘urur tuyg‘usini shakllantirishning nazariy asoslari, uning tarkibiy qismlari va pedagogik mexanizmlari tahlil qilinadi. Milliy g‘ururning tarixiy xotira, ona tili, madaniy meros, davlat ramzlari va zamonaviy yutuqlar bilan bog‘liqligi yoritiladi. Oila, mahalla va ta’lim muassasalarining bu jarayondagi o‘rni ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, milliy g‘ururni millatchilikdan farqlash, globallashuv va ommaviy madaniyat sharoitidagi xavf-xatarlar hamda ularning oldini olish yo‘llari o‘rganilib, yoshlarda milliy g‘ururni tarbiyalashga doir takliflar beriladi.

Kalit so‘zlar: milliy g‘urur, yoshlar tarbiyasi, tarixiy xotira, ona tili, madaniy meros, vatanparvarlik, bag‘rikenglik, milliy o‘zlik, ma’naviy-axloqiy tarbiya, globallashuv.

Аннотация: в статье анализируются теоретические основы, структурные компоненты и педагогические механизмы формирования у молодёжи чувства национальной гордости. Раскрывается связь национальной гордости с исторической памятью, родным языком, культурным наследием, государственной символикой и современными достижениями. Рассматривается роль семьи, махалли и образовательных учреждений в этом процессе. Изучаются отличие национальной гордости от национализма, риски в условиях глобализации и массовой культуры и пути их предотвращения. Даются предложения по воспитанию национальной гордости у молодёжи.

Ключевые слова: национальная гордость, воспитание молодёжи, историческая память, родной язык, культурное наследие, патриотизм, толерантность, национальное самосознание, духовно-нравственное воспитание, глобализация.

Abstract: This article analyzes the theoretical foundations, structural components, and pedagogical mechanisms of fostering national pride in young people. It explains the connection of national pride with historical memory, the native language, cultural heritage, state symbols, and contemporary achievements. The roles of the family, the mahalla, and educational institutions in this process are examined. The article also distinguishes national pride from nationalism, studies the risks posed

by globalization and mass culture, and offers recommendations for nurturing national pride among youth.

Keywords: national pride, youth upbringing, historical memory, native language, cultural heritage, patriotism, tolerance, national identity, spiritual and moral education, globalization.

Kirish

Milliy g‘urur xalqning o‘z tarixi, madaniyati, tili va yutuqlari bilan faxrlanish tuyg‘usi bo‘lib, har bir millatning birligi va barqarorligini ta’minlovchi muhim ma’naviy omillardan biridir. Bu tuyg‘u yoshlarda Vatanga sadoqat, o‘z kuchiga ishonch, jamiyat oldidagi mas’uliyatni anglash kabi fazilatlarning shakllanishiga asos bo‘ladi. Milliy g‘ururi baland yosh avlod o‘z yurtining taraqqiyotiga hissa qo‘shishga intiladi va tashqi ta’sirlarga nisbatan mustahkam ma’naviy immunitetga ega bo‘ladi.[1]

O‘zbekiston Respublikasida yoshlarni vatanparvarlik va milliy qadriyatlarga sadoqat ruhida tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Konstitutsiyaning 2023-yildagi yangi tahririda yoshlarni qo‘llab-quvvatlash, oilani himoya qilish va madaniy merosni asrash tamoyillari mustahkamlangan.[2] “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonun yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalashni davlat siyosatining muhim yo‘nalishi sifatida belgilaydi.[3] Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi ham yoshlarning ma’naviy kamolotiga oid vazifalarni o‘z ichiga oladi.[4]

Mavzuning dolzarbligi shundaki, axborot almashinuvi tezlashgan, turli madaniyat va qadriyatlar yoshlar ongiga ijtimoiy tarmoqlar orqali bevosita ta’sir ko‘rsatayotgan hozirgi sharoitda milliy o‘zlikni anglash va milliy g‘ururni shakllantirish tarbiyaning eng muhim vazifalaridan biriga aylanmoqda. Mazkur maqolaning maqsadi yoshlarda milliy g‘ururni shakllantirishning mazmuni, vositalari va pedagogik shartlarini tahlil qilishdan iborat. Tadqiqotda tarixiylik, tizimli tahlil, qiyosiy tahlil va mantiqiy umumlashtirish metodlaridan foydalanildi.

[1] Masharipova G.K., Xo‘janova T.J. Ma’naviyatshunoslik. — Toshkent: Fan ziyosi, 2022. — 416 b.

[2] O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Yangi tahrir. — Toshkent, 2023.

[3] O‘zbekiston Respublikasining 2016-yil 14-sentabrdagi O‘RQ-406-son “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonuni.

[4] O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son “2022—2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni; Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. — Toshkent: O‘zbekiston, 2021.

Asosiy qism

Milliy g‘urur — shaxsning o‘z millatiga mansubligini anglashi, uning tarixi, madaniyati va yutuqlari bilan faxrlanishi hamda ularni asrab-rivojlantirishga mas’uliyat his etishidir. U vatanparvarlik, milliy o‘zlikni anglash va tarixiy xotira tushunchalari bilan chambarchas bog‘liq.[5] Milliy g‘ururning tarkibiy qismlariga tarixiy xotira, ona tili, madaniy meros, davlat ramzlari, xalqning ilmiy-madaniy yutuqlari va bugungi taraqqiyoti kiradi. Bu tarkibiy qismlarning har biri yoshlarning ongi va hissiyotiga turlicha ta’sir qilib, birgalikda yaxlit tarbiyaviy tizimni tashkil etadi.[6]

Milliy g‘ururni millatchilikdan, o‘zini boshqalardan ustun qo‘yishdan farqlash muhim ahamiyatga ega. Haqiqiy milliy g‘urur o‘z xalqini ulug‘lash bilan birga boshqa xalqlarning madaniyati, tili va qadriyatlariga hurmat bilan qarashni taqozo etadi. O‘zbekiston yuzdan ortiq millat va elat vakillari yashaydigan ko‘p millatli davlat ekanini hisobga olsak, yoshlarda milliy g‘urur bag‘rikenglik, millatlararo totuvlik va o‘zaro hurmat tuyg‘ulari bilan uyg‘un shakllantirilishi lozim. Aks holda g‘urur mahalliychilik va murosasizlikka aylanib ketishi mumkin.

Milliy g‘ururni shakllantirishda tarixiy xotira alohida o‘rin tutadi. Muhammad al-Xorazmiyning algebra va hisob sohasidagi kashfiyotlari, uning nomi bilan bog‘liq “algoritm” atamasi, Abu Rayhon Beruniyning ilmiy asarlari, Abu Ali ibn Sinoning tibbiyotga oid ulkan merosi, Imom Buxoriyning hadis ilmidagi xizmatlari, Mirzo Ulug‘bekning Samarqanddagi rasadxonasi va astronomik jadvallari, Amir Temur davlatchilik tajribasi, Zahiriddin Muhammad Boburning “Boburnoma”si, Alisher Navoiyning adabiy merosi o‘zbek xalqining jahon sivilizatsiyasiga qo‘shgan hissasidan dalolat beradi. Yoshlarga bu allomalar haqida shior darajasida emas, aniq ilmiy dalillar bilan bilim berilsa, ularda haqiqiy faxr tuyg‘usi shakllanadi.

Ona tili milliy g‘ururning eng muhim tayanchlaridan biridir. O‘zbek tilining davlat tili maqomi qonun bilan mustahkamlangan bo‘lib, 21-oktabr Davlat tili bayrami sifatida nishonlanadi.[7] Ona tilini sevish va asrash yoshlarning nutq madaniyatini oshirish, ijtimoiy tarmoqlarda to‘g‘ri va go‘zal o‘zbek tilida muloqot qilish, o‘zlashma so‘zlarni me’yorida qo‘llash, badiiy adabiyotni o‘qish orqali amalga oshadi. Abdulla Avloniy kabi ma’rifatparvarlar ham milliy tarbiya va ona tilini bir-biridan ajratmagan.[8]

Madaniy meros va davlat ramzlari ham milliy g‘ururni uyg‘otuvchi vositalardir. Samarqand, Buxoro, Xiva va Shahrisabzdagi tarixiy me’moriy obidalarning UNESCO

[5] Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat — yengilmas kuch. — Toshkent: Ma’naviyat, 2008.

[6] Nosirxo‘jayev S.H., Lafasov M.F., A’zamxo‘jayeva S. Ma’naviyat asoslari. — Toshkent: Noshir, 2014. — 288 b.

[7] O‘zbekiston Respublikasining “Davlat tili haqida”gi Qonuni (1989-yil 21-oktabrda qabul qilingan, 1995-yil 21-dekabrdagi yangi tahrirda).

[8] Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. — Toshkent: Ma’naviyat, 1992.

Butunjahon merosi ro‘yxatiga kiritilgani O‘zbekiston madaniy merosining jahon ahamiyatiga ega ekanini ko‘rsatadi.[9] Registon, Shohi Zinda, Ulug‘bek rasadxonasi, Ichan Qal’a kabi joylarga uyushtirilgan ekskursiyalar yoshlarda tarixga bevosita hamdardlik uyg‘otadi. Davlat bayrog‘i, gerbi va madhiyasiga hurmat, Mustaqillik kuni, Navro‘z, Vatan himoyachilari kuni singari bayramlarda faol qatnashish esa ularda davlatga mansublik tuyg‘usini kuchaytiradi.

Milliy g‘ururni shakllantirishda oila birlamchi tarbiya maskani hisoblanadi. Ota-onaning o‘z yurtiga, tiliga, an’analariga hurmat bilan munosabati, bolalarga ajdodlar tarixi, oila shajarasi, xalq ertaklari va rivoyatlarini aytib berishi bolada milliy o‘zlikni anglash poydevorini yaratadi. Mahalla esa bayramlar, hasharlar va jamoaviy tadbirlar orqali yoshlarni umumiy maqsad atrofida birlashtiradi, ularda jamoa oldidagi mas’uliyat va faxr tuyg‘usini rivojlantiradi.

Ta’lim muassasalari milliy g‘ururni tarbiyalashning tizimli maydonidir. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ertak, alla, topishmoq, milliy o‘yinlar va milliy kiyimlar bilan tanishtirish, maktab va oliy ta’limda tarix, adabiyot, ona tili hamda tarbiya fanlari orqali alloma va jasoratli insonlar hayotini o‘rganish, muzeylarga ekskursiyalar, “Vatan” mavzusidagi tanlov va ko‘rik-tanlovlar, ilmiy olimpiadalar tashkil etish yoshlarda g‘urur tuyg‘usini mustahkamlaydi. Bunda o‘qituvchining shaxsiy namunasi, uning o‘z kasbi, tili va yurtiga munosabati hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Milliy g‘urur o‘tmishga bo‘lgan faxr bilan cheklanib qolmasligi, bugungi yutuqlarga ham tayanishi kerak. Mustaqillik yillarida ilm-fan, ta’lim, madaniyat, san’at, axborot texnologiyalari va sport sohalarida erishilgan muvaffaqiyatlar, ayniqsa, o‘zbekistonlik yoshlarning xalqaro olimpiada va musobaqalardagi g‘alabalari zamondosh namunalar sifatida katta tarbiyaviy kuchga ega. Tarixiy shaxslar bilan birga bugungi yutuqli yoshlar, olimlar, sportchilar va ijodkorlar hayotini targ‘ib etish yosh avlodda “men ham shunday bo‘lishim mumkin” degan ishonchni uyg‘otadi.

Shu bilan birga, bu jarayonda bir qator to‘siqlar mavjud. Ommaviy madaniyat va ijtimoiy tarmoqlar orqali begona turmush tarzi va qadriyatlarga ko‘r-ko‘rona taqlid qilish, tarixiy bilimlarning yetarli emasligi, ona tilida nutq madaniyatining pasayishi, tarbiyaning shiorbozlik va rasmiy tadbirbozlik bilan cheklanishi milliy g‘ururni zaiflashtiradi. Tarbiya jarayonida bu to‘siqlarni yengish uchun yoshlarni majburlash emas, ularni ishontirish, haqiqiy dalillar va jonli misollar asosida o‘z-o‘zidan faxrlanishga yo‘naltirish samarali natija beradi.

Tahlil natijalariga ko‘ra, yoshlarda milliy g‘ururni shakllantirish uchun quyidagi yo‘nalishlarni ustuvor deb hisoblash maqsadga muvofiq: birinchidan, oila, mahalla va ta’lim muassasalari hamkorligini mustahkamlash; ikkinchidan, tarix va madaniyatni

[9] UNESCO World Heritage List: https://whc.unesco.org/

muzey, ekskursiya, loyiha va interaktiv mashg‘ulotlar orqali amaliy o‘rgatish; uchinchidan, ona tili va kitobxonlik madaniyatini oshirishga qaratilgan tanlov va tadbirlarni muntazam tashkil etish; to‘rtinchidan, o‘zbek tilida sifatli, qiziqarli raqamli kontent yaratib, yoshlar auditoriyasiga yetkazish; beshinchidan, milliy g‘ururni bag‘rikenglik va umuminsoniy qadriyatlar bilan uyg‘un tarbiyalash; oltinchidan, tarbiyaviy tadbirlarda formalizmga yo‘l qo‘ymay, yoshlarning shaxsiy ishtirokiga asoslangan faoliyat turlarini ko‘paytirish.

Xulosa

Milliy g‘urur yoshlarning ma’naviy qiyofasini belgilovchi, ularni Vatanga sadoqatli, mas’uliyatli va bilimli shaxs sifatida shakllantiruvchi muhim tarbiyaviy omildir. U tarixiy xotira, ona tili, madaniy meros, davlat ramzlari va zamonaviy yutuqlarga tayanadi, oila, mahalla va ta’lim muassasalari hamkorligida samarali shakllanadi.

Milliy g‘ururni tarbiyalashda ongli va dalillarga asoslangan yondashuv, uni bag‘rikenglik va boshqa xalqlarga hurmat bilan uyg‘unlashtirish, zamonaviy raqamli imkoniyatlardan foydalanish hamda formalizmdan qochish muhim shart hisoblanadi. Bu yo‘nalishdagi tizimli ish yoshlarning globallashuv sharoitida ham o‘z o‘zligini saqlagan holda dunyo bilan hamnafas rivojlanishini ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Yangi tahrir. — Toshkent, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining 2016-yil 14-sentabrdagi O‘RQ-406-son “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonuni.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Davlat tili haqida”gi Qonuni (1989-yil 21-oktabr; 1995-yil 21-dekabrdagi yangi tahrir).
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son “2022—2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni.
5. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. — Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
6. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat — yengilmas kuch. — Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
7. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. — Toshkent: Ma’naviyat, 1992.
8. Masharipova G.K., Xo‘janova T.J. Ma’naviyatshunoslik. — Toshkent: Fan ziyosi, 2022. — 416 b.
9. Nosirxo‘jayev S.H., Lafasov M.F., A’zamxo‘jayeva S. Ma’naviyat asoslari. — Toshkent: Noshir, 2014. — 288 b.
10. https://lex.uz/
11. https://whc.unesco.org/